

ปราชญ์ชาวบ้าน/ภูมิปัญญาท้องถิ่น
เทศบาลตำบลเคียนซา อำเภอกะเคียนซา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

การทำไซดักปลา จากไม้ไผ่

ไซดักปลา เป็นเครื่องจักรสานชนิดหนึ่ง เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สืบทอดต่อๆ กันมา ทำขึ้นเพื่อเป็นเครื่องมือเครื่องใช้ในการดำเนินชีวิต ทำจากวัสดุที่หาได้ง่ายในท้องถิ่น คือ หวาย หรือไม้ไผ่ ก็ได้ แล้วแต่ในพื้นที่ แต่การทำด้วย หวาย จะมีอายุการใช้งานได้นานกว่าการทำด้วยไม้ไผ่

ไซดักปลานี้ นายชำนาญ คงดเดช ชาวบ้านเทศบาลตำบลเคียนซา อำเภอกะเคียนซา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ได้ทำขึ้นเพื่อเป็นอุปกรณ์ ในการจับปลา ในฤดูฝน และได้ทำเพื่อขายหารายได้ให้แก่ครอบครัว “ต้นไผ่” ที่นำมาทำไซ ต้องไม่แก่หรืออ่อนจนเกินไป ขนาดกลางๆ อายุประมาณ ๒-๓ ปี เพราะถ้าแก่เกินไป มันก็จะหักง่าย ส่วนไผ่ที่เอามาทำส่วนใหญ่จะเป็นไผ่ สีสุก เพราะทนทานและมีความยืดหยุ่นสูงโดยไผ่ ๑ ลำต้น จะสามารถทำไซได้ ๑ ลูก ซึ่งแต่ละลูก จะใช้เวลาในการทำประมาณ ๔-๕ วัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับขนาดของไซด้วย ความยาวของไซ ๒ เมตรจะอยู่ที่ราคา ๗๕๐ บาท ๑ เมตร ราคา ๓๕๐ บาท ลูกค้าส่วนใหญ่จะเป็นคนในหมู่บ้านหรือพื้นที่หมู่บ้านใกล้เคียง นายชำนาญ คงดเดช เล่าว่า เรื่องการตลาดนั้นไม่ใช่เรื่องง่าย เพราะก็ต้องขึ้นอยู่กับฤดูกาล โดยเฉพาะฤดูฝนจะขายได้ดีมาก ทำแทบไม่ทัน ช่วงหน้าร้อนจะขายไม่ค่อยได้แต่เหตุที่ต้องทำทุกวันเพราะต้องเตรียมไว้ขายช่วงฤดูฝน

ไซดักปลา เป็นอุปกรณ์หรือเครื่องมือดักปลา ทำจากไม้ไผ่เหลาเป็นซี่ๆ จำนวนซี่ที่จะทำขึ้นกับการนับจำนวนซี่ที่ลงด้วย (คำว่า เป็นภูมิปัญญาชาวบ้าน) เช่น ซี่แรก เป็น / ซี่ที่สอง ตาย / นับไปเรื่อยๆ จนได้ตามขนาดที่ต้องการ ก็ทำขึ้นตอนต่อไป เป็นวิถีชีวิตของคนชนบทที่มีการหาปลาด้วยวิธีต่างๆ เช่นเดียวกับการนำเครื่องมือจับสัตว์น้ำ ก็แตกต่างกัน ไซไม้ไผ่รุ่นหลังๆ ไม่ค่อยมีใครทำ นิยมทำจากตาข่ายมี ๒ ปาก คือทั้งหัวและท้าย ไม้ดักปลาที่วางทวนน้ำขึ้นและปลาที่ล่องน้ำลง มีงา ๒ งา ไม้ป้องกันปลาออก งาจะเล็กหรือใหญ่ขึ้นอยู่กับขนาดของไซ

ไซดักปลา มีรูปทรงกลม ยาว หัว ท้าย เสมอกัน มีปากทางเข้า ๑ ปาก เพื่อให้ปลาเข้าไป เรียกว่างา ในงาจะมีไม้ไผ่สานให้ปลายซ้อนกัน ป้องกันไม่ให้ปลาออกจากไซ มีปากไว้สำหรับเทปลาออก แล้วปิดไว้เช่นเดิม เมื่อสานเสร็จแล้วก็นำไปรมควันป้องกันมอดและเพิ่มความแข็งแรง คงทน

วิธีทำไซ

๑. ตัดไม้ไผ่ยาว ตามขนาดที่ต้องการเหลาให้แบน ไว้สำหรับขึ้นเป็นโครง ๔-๕ อัน นำไม้ไผ่มาตัดเป็นป้อๆ แล้วผ่าเป็นพอเหมาะและนำไม้ไผ่มาเหลาเป็นซี่ๆ เหลาที่ละหลายๆ และนำเชือกที่เตรียมไว้มาสานความยาวประมาณ ๕๐ ซม. สานทิ้งไว้ก่อน แล้วมานำวงไซมาขดเป็นวงกลม วงไซนี้ทำจากไม้ไผ่เหมือนกัน เมื่อทำเสร็จก็นำมาแช่น้ำให้มันคงทน ตัดให้เป็นวงกลมมัดด้วยเชือกให้แน่น (เรียกว่า ขึ้นโครง)
๒. นำซี่ไม้ไผ่ที่เหลาomadติดกับโครง ให้ซี่มีช่องห่างกันประมาณ ๑ ซม. แล้วใช้เชือกมัดให้แน่นเป็นการมัดเชือกตายจากจุดต่อจุด เชือก ๒ เส้น เส้นหนึ่งอยู่ด้านใน เส้นหนึ่งอยู่ด้านนอก มัดสลับกันจนถึงอีกฝั่ง
๓. ทำฝาชั้นไซสองชั้นให้มีช่องตรงกลางแล้วนำงาไซที่สานไว้มามัดที่ฝาชั้นเป็นรูปสามเหลี่ยมเฉียงไปข้างใน ทั้งสองชั้นของฝาชั้น ส่วนที่ทำปาก ก็ใช้ไม้ไผ่ทำซี่สั้นๆ ผูกมัดด้วยเชือก เว้นช่องสำหรับไว้ทำงา
๔. ส่วนท้าย ใช้ไม้กลมๆ ผูกไว้กับไซ เพื่อนำปลาออกจากไซแล้วปิดไว้ดังเดิม
๕. ทำปากไซจากนั้นก็ตรวจสอบว่าสมบูรณ์หรือยังและแน่นหนาพอสมควรเป็นอันเสร็จ

วิธีการใช้

นำไซไปวางไว้ที่ ช่องน้ำหรือตามห้วย หนอง ท่อน้ำ ที่มีการไหลของน้ำ ไซไม้ปักไซไว้ป้องกันไม่ให้ไซลอยไปตามแรงของน้ำ

